

PFAS: Evighetskjemikalier i jord

Per- og polyfluorertealkyl stoffer (PFAS) er persistente miljøgifter med potensiale for utbredt påvirkning. Disse syntetiske forbindelsene som vi finner i ulike industrielle og forbruksprodukter, viser en bemerkelsesverdig stabilitet og motstand mot nedbrytning. De er påvist i utstrakt grad i jord, selv på avsidesliggende steder, noe som gir bekymring med tanke på både miljø og helse. Det å analysere for PFAS i jord er avgjørende for å forstå utbredelse, persistens og tilhørende risiko. Først da kan man se på strategier som kan tas i bruk for å fjerne dem fra miljøet.

Figur 1: Illustrasjonsbilde

PFAS i jord

Pilotstudier har hovedsakelig satt søkelys på tilstedeværelse og fordeling av PFAS i atmosfæren, overflatevann og grunnvann. Likevel er det økende indikasjoner på at jordsmonn spiller en avgjørende rolle som et betydelig reservoar og varig kilde til PFAS, både lokalt og i bredere skala.

Utbredelsen av PFAS i jord er tydelig på nesten alle steder som er undersøkt, selv i fjerntliggende områder langt unna potensielle PFAS-kilder. Dette betydelige jordreservoaret utgjør en vedvarende trussel, og fungerer som en langsiktig forurensningskilde for overflatevann, grunnvann, atmosfæren og biota. Konsentrasjonen av PFAS i jord i forurensete områder overgår ofte typiske grunnvannsnivåer med flere størrelsesordener, og når opp til mg pr kilo nivåer. I vann foreligger som regel PFAS i mikro- eller nanogram nivåer per liter. En betydelig risiko oppstår når PFAS migrerer til overflatevann, grunnvann og atmosfæren og dermed spres og blir mer biotilgjengelig.

PFAS kan påvirke jordegenskaper og strukturer, med rapporterte effekter som blant annet nedgang i jordrespirasjon og vannstabile tilslag, sammen med en økning i jordens pH. Videre endrer PFAS i svært lave konsentrasjoner bakteriesamfunn, øker overfloden av visse bakterier, samtidig som det reduserer det totale bakteriemangfoldet. Effekten av PFAS strekker seg utover jordas mikrobielle samfunn ved at de forurenser grunnvannet og akkumuleres i planter. Derfor er en omfattende forståelse av transporten av PFAS i jord avgjørende for effektiv og god miljøforvaltning.

Kilder til PFAS i jord

- **Brannslukningsskum:** Vandig filmdannende skum (AFFF), som vanligvis brukes i brannslukningsøvelser, inneholder PFAS-forbindelser. Utsiktede utslipp og brannslukningsøvelser bidrar til jordforurensning.
- **Industrielle utslipp:** Noen industrielle prosesser som produserer PFAS-holdige produkter kan frigjøre disse stoffene til miljøet. Industrielle utslipp og feil avfallshåndtering kan føre til at PFAS kommer inn i jorda.
- **Deponier og avfallsplasser:** Deponier og avfallsplasser som mottar PFAS-holdige materialer kan føre til utlekking til jord. Feil håndtering bidrar til jordforurensning.
- **Avløpsvann fra renseanlegg:** Avløpsvann fra renseanlegg kan inneholde PFAS fra industri som kan spres til vannforekomster og jord.
- **Atmosfærisk avsetning:** PFAS kan bli tilført til jord gjennom nedbør eller luftavsetning. Denne kilden er spesielt relevant for områder i nær tilknytning til industri som bruker eller avgir PFAS.
- **Forbrukerprodukter:** Noen produkter, som f.eks. regntøy, non-stick panner og matemballasje kan inneholde PFAS. Over tid kan disse produktene frigjøre PFAS til miljøet, noe som bidrar til jordforurensning.
- **Avsetning fra forurensete områder:** Regnvannsavrenning fra områder med historisk PFAS-bruk eller forurensning kan transportere disse stoffene til nærliggende jord.

Case-studie: Analyse av PFAS i utvalgte jordprøver i 2023

Overvåkningsstudien av forekomsten av PFAS i jord ble gjennomført i 2023 og involverer analyse av 209 forskjellige jordprøver.

Det ble testet for 20 PFAS-forbindelser, som er lovpålagt å overvåke i drikkevann. Analysen ble utført ved bruk av standardmetoden (Tabell 1) med kvantifiseringsgrenser i området 0,5 – 2,5 µg/kg TS (Tabell 1).

Omtrent 70% av de analyserte prøvene var negative (under LOQ) for alle parameterne (se figur 2).

I de positive prøvene var det som forventet to forbindelser som oftest ble påvist: PFOA og PFOS. Det er allikevel verdt å merke seg at overveiende langkjedede PFAS-forbindelser som f.eks. PFDA, PFNA, PFN, etc. kan påvises i jord. I tillegg er forbindelsene 6:2 FTS og FOSA også ofte til stede i jord.

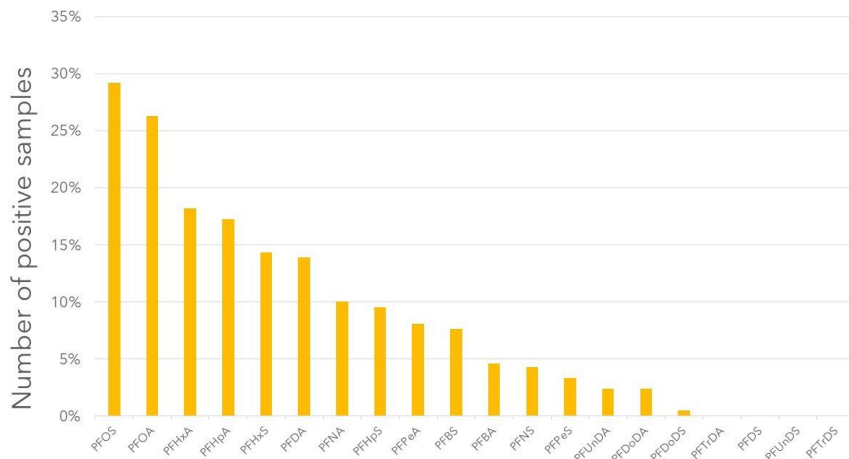
Forekomsten av PFAS i jordprøver

Profiler av påviste individuelle PFAS i kontaminerte prøver er presentert i Figur 3 og 4. Det kommer tydelig frem at PFOS ble påvist med de høyeste konsentrasjonsnivåene (Figur 3) og overgår andre parameterne betydelig. Profilen for andre PFAS (utenom PFOS) og deres konsentrasjonsnivåer viser i Figur 4.

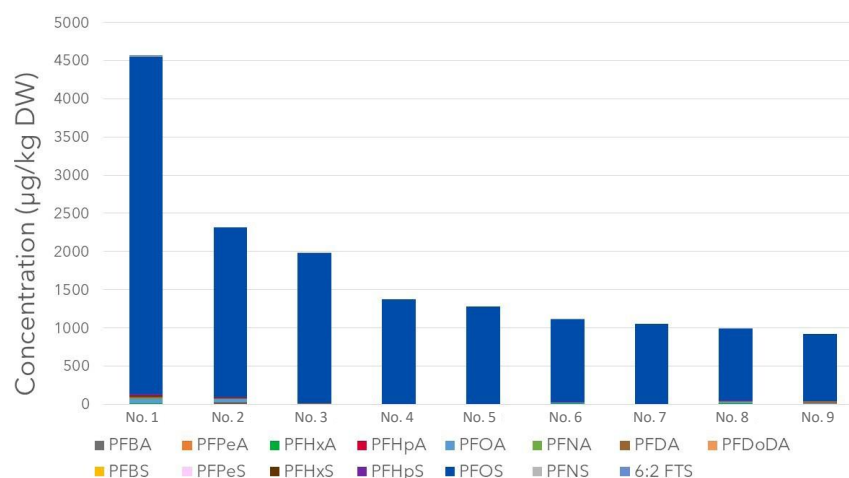
I praksis er det klart at representasjonen av PFAS kan variere, primært avhengig av den prøvetatte lokasjonen.

Referanser:

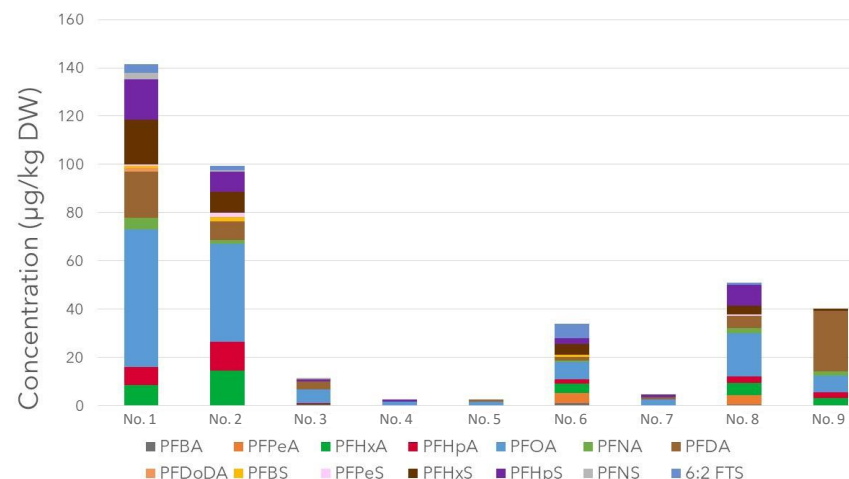
- 1 Y. Wang, U. Munir, Q. Huang. Occurrence of per- and polyfluoroalkyl substances (PFAS) in soil: Sources, fate, and remediation. 2023. <https://doi.org/10.1016/j.seh.2023.100004>
- M. L. Brusseau, R. H. Anderson, B. Guo. PFAS Concentrations in Soils: Background Levels versus Contaminated Sites. 2020. [doi: 10.1016/j.scitotenv.2020.140017](https://doi.org/10.1016/j.scitotenv.2020.140017)

Figur 2: Antall prøver med påvist PFAS parameterer.

Figur 3: Konsentrasjon av PFAS i utvalgte jordprøver (µg/kg DW)

Figur 4: Konsentrasjon av PFAS i utvalgte jordprøver (µg/kg DW), uten PFOS

Relaterte EnviroMail fra Norge

- 1 [EnviroMail 2/ Norway: PFAS i vann: Omfanget av analyser og gjeldende lover \(Juni 2024\)](#)

Tabell 1. Liste over PFAS parametere med rapporteringsgrense for jordprøver.

Groups	Analytes	Abbreviation	Standard (µg/kg DW)	Low-limits (µg/kg DW)
Perfluoroalkyl-carboxylic acids	Perfluorobutanoic acid	PFBA*	0.5	0.05
	Perfluoro-3-methoxypropanoic acid	PFMPA	2.5	n.a.
	Perfluoropentanoic acid	PFPeA*	0.5	0.2
	Perfluoro-4-methoxybutanoic acid	PFMBA	2.5	n.a.
	Perfluorohexanoic acid	PFHxA*	0.5	0.2
	2,3,3,3-tetrafluoro-2-(heptafluoropropoxy) propanoic acid	HFPO-DA	2.5	n.a.
	Perfluoroheptanoic acid	PFHpA*	0.5	0.2
	4,8-dioxa-3H-perfluorononanoic acid	DONA	0.5	n.a.
	7H-perfluoroheptanoic acid	HPFHpA	0.5	0.2
	Perfluorooctanoic acid	PFOA*	0.5	0.05
	Perfluoro-3,7-dimethyloctanoic acid	P37DMOA	0.5	0.2
	Perfluorononanoic acid	PFNA*	0.5	0.05
	Perfluorodecanoic acid	PFDA*	0.5	0.05
	2H,2H,3H,3H-perfluoroundecanoic acid	H4PFUnDA	5	n.a.
	Perfluoroundecanoic acid	PFUnDA*	0.5	0.05
	Perfluorododecanoic acid	PFDoDA*	0.5	0.05
	Perfluorotridecanoic acid	PFTrDA*	0.5	0.05
	Perfluorotetradecanoic acid	PFTeDA	0.5	0.05
	Perfluorohexadecanoic acid	PFHxDA	5	1
	Perfluorooctadecanoic acid	PFOcDA	5	5
Perfluoroalkyl-sulfonic acids	Perfluoropropane sulfonic acid	PFPrS	2.5	n.a.
	Perfluoro(2-ethoxyethane)sulfonic acid	PFEESA	2.5	n.a.
	Perfluorobutane sulfonic acid	PFBS*	0.5	0.1
	Perfluoropentane sulfonic acid	PFPeS*	0.5	0.05
	Perfluorohexane sulfonic acid	PFHxS*	0.5	0.1
	Perfluoroheptane sulfonic acid	PFHpS*	0.5	0.1
	Perfluorooctane sulfonic acid	PFOS*	0.5	0.05
	Perfluoro-4-ethylcyclohexanesulfonic acid	PFECHS	0.5	n.a.
	Perfluorononane sulfonic acid	PFNS*	0.5	0.05
	Perfluorodecane sulfonic acid	PFDS*	0.5	0.05
	Perfluoroundecane sulfonic acid	PFUnDS*	2.5	n.a.
	Perfluorododecane sulfonic acid	PFDoDS*	0.5	0.05
	Perfluorooctane sulfonic acid	PFTrDS*	2.5	n.a.
	4:2 Fluorotelomer sulfonic acid	4:2 FTS	0.5	0.05
	6:2 Fluorotelomer sulfonic acid	6:2 FTS	0.5	0.05
	8:2 Fluorotelomer sulfonic acid	8:2 FTS	0.5	0.1
10:2 Fluorotelomer sulfonic acid	10:2 FTS	0.5	0.2	
Perfluorinated sulfonamides	Perfluorooctane sulfonamide	FOSA	0.5	0.05
	N-Methyl perfluorooctane sulfonamide	MeFOSA	0.5	0.05
	N-Ethyl perfluorooctane sulfonamide	EtFOSA	0.5	0.05
Perfluorinated sulfonamidoethanols	N-Methyl perfluorooctane sulfonamidoethanol	MeFOSE	0.5	0.2
	N-Ethyl perfluorooctane sulfonamidoethanol	EtFOSE	0.5	0.2
Perfluorooctane-sulfoamidoacetic acids	Perfluorooctane sulfonamidoacetic acid	FOSAA	0.5	0.5
	N-Methyl perfluorooctane sulfonamidoacetic acid	MeFOSAA	0.5	0.5
	N-Ethyl perfluorooctane sulfonamidoacetic acid	EtFOSAA	0.5	0.5
Fluorotelomer carboxylic acids	2H,2H,3H,3H-perfluorohexanoic acid	3:3 FTCA	2.5	n.a.
	2H,2H-perfluorooctanoic acid	6:2 FTCA	5	n.a.
	2H,2H,3H,3H-perfluorooctanoic acid	5:3 FTCA	5	n.a.
	2H-perfluoro-2-octenoic acid	6:2 FTUCA	5	n.a.
	2H,2H,3H,3H-perfluorodecanoic acid	7:3 FTCA	5	n.a.
	2H,2H-perfluorodecanoic acid	8:2 FTCA	5	n.a.
Chlorinated perfluoroalkyl sulfonic acids	2H-perfluoro-2-decenoic acid	8:2 FTUCA	0.5	n.a.
	9-chlorohexadecafluoro-3-oxanonane-1-sulfonic acid	9Cl-PF3ONS	0.5	n.a.
	11-chloroeicosafluoro-3-oxaundecane-1-sulfonic acid	11Cl-PF3OUdS	0.5	n.a.

n.a. = Not Analyzed:

*Parameterne inkludert i sum av 20 PFAS i Europaparlamentets- og rådsdirektiv (EU) 2020/2184 om kvalitet på vann til human konsum (Drikkevannsdirektivet 2020/2184).